

№06-11/07/2025 від 11.07.2025

**Управлінню з питань зміни
клімату Міністерства захисту
довкілля та природних ресурсів
України**

Попфалуші Діана Сергіївна
поштова адреса: а/с 3110, м. Львів,
79068
тел.: 0634261703
e-mail: ukrclimatnet@gmail.com

Шановні пані/панове!

Українською кліматичною мережею (УКМ) було опрацьовано оприлюднений 11 червня 2025 року на сайті Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів проєкт Національно визначеного внеску України до 2035 року.

Українська кліматична мережа (УКМ) – це найбільше в Україні об'єднання прокліматичних громадських організацій та ініціатив. Станом на початок 2025 року до складу УКМ входять 40 громадських організацій, громадських спілок і благодійних об'єднань, які зареєстровані в 20 населених пунктах 17 областей України.

За результатами аналізу було підготовлено зауваження та пропозиції.

Додаток 1: Зауваження та пропозиції до проєкту Національно визначеного внеску України (НВВ) до 2035 року.

Додаток 2: Рекомендації для Національно визначеного внеску України (НВВ) до 2035 року (щодо загальних та секторальних пріоритетів).

З повагою
Українська кліматична мережа

у складі:

ГО "Агентство економічного розвитку"
ГО "Агентство сприяння сталому розвитку Карпатського регіону "ФОРЗА"
ГО "Асоціація велосипедистів Києва"
ГО "Бюро екологічних розслідувань"
ГО "Голос Природи"
ГО "Громадянська мережа "ОПОРА"
ГО "Дитяча екологічна асоціація – Зелена країна"
ГО "Дитячий незалежний екологічний центр "Романтик"
ГО "Еко Місто Чернігів"
ГО "Еко клуб"
ГО "Екологічний клуб "Еремурс"
ГО "Екологічно-гуманітарне об'єднання "Зелений Світ"
ГО "Екопарк Осокорки"

ГО "Екосенс"
ГО "Екосфера"
ГО "Експертно-дорадчий центр "Правова аналітика"
ГО "Єдина Планета"
ГО "Лісові ініціативи і суспільство"
ГО "Мережа екостанцій України"
ГО "Молодіжна кліматична ініціатива "Розвій"
ГО "Нуль відходів Львів"
ГО "Плато"
ГО "Суспільний проект "Еколтава"
ГО "Стоїмо Разом"
ГО "Суспільство Зіровейст"
ГО "Українська екологічна асоціація "Зелений Світ"
ГО "Українська природоохоронна група"
ГО "Український екологічний клуб "Зелена Хвиля"
ГО "Флора"
ГО "Хмельницький енергетичний кластер"
ГО "Центр екологічних ініціатив "Екодія"
ГО "Центр міжнародного співробітництва і впровадження проектів"
ГО "Чорноморський жіночий клуб"
ГС "Всесвітній фонд природи Україна" (WWF-Україна)
Львівська міська громадська організація "Екотерра"
МБО "Екологія - Право - Людина"
Молодіжна громадсько-екологічна організація "Наш дім – Манява"
Національний екологічний центр України
Українське товариство охорони природи
Харківська міська громадська організація "ЕкоПраво-Харків"

Голова Ради Української кліматичної мережі
Попфалуші Діана

(підпис)

11.07.2025

Довідка. Українська кліматична мережа – найбільше в Україні об'єднання громадських організацій і ініціатив, які сприяють пом'якшенню впливу на клімат, адаптації до наслідків кліматичної зміни, охороні природних екосистем, збереженню біорізноманіття, раціональному використанню ресурсів, сталій мобільності, енергоефективності, екологічному просвітництву, популяризації відновлюваних джерел енергії.

Додаток 1

Зауваження та пропозиції до проєкту Національно визначеного внеску України (НВВ) до 2035 року

Порівняльна таблиця:

Формулювання в проєкті НВВ:	Пропозиція щодо змін/Зауваження:
Назва	
Другий національно визначений внесок України до Паризької угоди	Національно визначений внесок України до Паризької угоди 3.0 <i>Коментар до пропозиції:</i> Більш доречно використовувати формулювання “Національно визначений внесок України до Паризької угоди 3.0”, “<u>НВВ 3.0</u>” для позначення третьої ітерації українського національно визначеного внеску, виходячи з міжнародної практики та логіки поетапного оновлення документів. Секретаріат Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (UNFCCC) у своїх інформаційних матеріалах називає нові внески, які мають бути подані до кінця 2025 року, саме “<u>NDCs 3.0</u>”. Нумерація “НВВ 3.0” дозволить краще відобразити контекст оновлення кліматичних амбіцій України та уникнути непорозумінь в розрізненні із Оновленим національно визначеним внеском України до Паризької угоди до 2030 року. Рекомендуємо також скорочувати НВВ 3.0 замість НВВ2.
Вступ	
Інформація відсутня	<i>Пропозиція:</i> Доповнити інформацією про попередні цілі, які подавалися Україною в межах передбачуваного національно визначеного внеску (Intended Nationally Determined Contribution), Першого НВВ та Оновленого НВВ. <i>Коментар:</i> Дана інформація допоможе відобразити прогрес у визначенні цілей Україною.
[...]	[...]
Україна має на меті скоротити викиди парникових газів (далі – ПГ) у 2035 році на 68-73% від рівня 1990 року.	Україна має на меті скоротити викиди парникових газів (далі – ПГ) у 2035 році на 76-80% від рівня 1990 року. Україна визначає свою ціль у відсотковому діапазоні зважаючи

	на значну невизначеність обставин у зв'язку з російською агресією проти України. Коментар до пропозицій: Відповідно до опублікованого у 2025 році <u>Національного звіту про інвентаризацію антропогенних викидів із джерел викидів парникових газів та видалення парникових газів поглиначами в Україні за 1990-2023 роки</u> викиди парникових газів у 2023 році скоротилися на 75.9% (без врахування сектору 333ЛГ) та на 75.8% (з врахуванням сектору 333ЛГ). Враховуючи дане скорочення станом на 2023 рік, ціль щодо скорочення в проєкті НВВ на 68-73% до 2035 року є, фактично, ціл्लю для зростання викидів ПГ. Відтак, пропонуємо переглянути визначену в проєкті НВВ ціль в сторону збільшення. Окрім цього, враховуючи той фактор, що Україна декларує наміри здійснювати зелену повоєнну відбудову (що серед іншого означає застосування низьковуглецевих підходів), а також на законодавчому рівні визначила ціль з досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, <u>вказана проміжна ціль у 2035 році на 68-73% означатиме необхідність прийняття критичних зусиль в майбутньому в стислі терміни – скоротити викиди на більш як 25% протягом 15 років</u>. Також, зважаючи на те, що Україна докладає зусиль стати частиною ЄС, важливо враховувати динаміку кліматичних цілей Євросоюзу. Зокрема, Європейська Комісія окреслила орієнтир скорочення чистих викидів парникових газів <u>на 90% порівняно з рівнем 1990 року</u>, що відповідає останнім науковим висновкам. Це створює додатковий орієнтир для України при формуванні власної цілі на 2040 рік. Також рекомендуємо стилістично виділити ціль з використанням жирного шрифту або інших візуальних способів форматування, щоб вона була помітною та легко ідентифікувалася в тексті.
У жовтні 2024 року Верховна Рада України ухвалила Закон України "Про основні засади державної кліматичної політики", який встановлює ціль для України – досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. Відповідна ціль для енергетичного сектору також передбачена Енергетичною стратегією України на період до 2050 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України	Зауваження: Серед перелічених документів немає інформації про відповідність та співвідношення з Стратегією низьковуглецевого розвитку України до 2050 року/Довгостроковою Стратегією низьковуглецевого розвитку України до 2050 року.

від 21 квітня 2023 року № 373. Окрім того, в Енергетичній стратегії зазначено, що робота вугільної генерації буде поступово скорочуватися до повного виведення її з експлуатації у 2035 році.	В той же час, в частині 5 (Припущення та методологічні підходи, що були використані для оцінки та обліку антропогенних викидів парникових газів та їх абсорбції) f (i) (сторінка 11 проєкту) є згадка, що “Моделювання викидів ПГ включало розробку трьох прогностичних сценаріїв до 2050 року, узгоджених з <u>моделюванням для Довгострокової стратегії низьковуглецевого розвитку</u>”. Принагідно звертаємо увагу, що для громадського обговорення не було представлено <u>Довгострокову стратегію низьковуглецевого розвитку</u>, а відтак неможливо проаналізувати відповідність запропонованого проєкту НВВ та вказаної стратегії. Окрім цього, відсутня також згадка про взаємозв'язок з та роль Національного плану з енергетики та клімату до 2030 року, який було затверджено у 2024 році.
	Пропозиція: Доповнити новими структурними описовими частинами
Відсутня	Пропозиція: Доповнити розділ коротким описом поточної ситуації у секторальному розподілі викидів парникових газів в Україні, зокрема використовуючи дані <u>Національного звіту про інвентаризацію антропогенних викидів із джерел викидів парникових газів та видалення парникових газів поглиначами в Україні за 1990-2023 роки</u>. Коментар до пропозиції: Така інформація допоможе зрозуміти, які галузі є основним джерелом викидів, та потребують спрямування пріоритетних зусиль для досягнення скорочення.
Відсутня	Пропозиція: Доповнити розділ описом прогресу у сфері кліматичної політики України, досягнутого після подання Оновленого національно визначеного внеску в 2021 році. Коментар до пропозиції: Така інформація дозволить продемонструвати прогрес України у виконанні зобов'язань за Паризькою угодою, а також окреслити політичні передумови для реалізації нових цілей, зафіксованих у НВВ до 2035 року.
Відсутня	Пропозиція: Доповнити документ секторальними цілями на 2035 рік, а також коротким описом основних напрямків розвитку в кожному з ключових секторів. Коментар до пропозиції: Визначення секторальних орієнтирів є необхідним для:

	- підвищення прозорості й зрозумілості НВВ для представників органів влади, громадськості, бізнесу та міжнародних партнерів - відстеження прогресу на рівні окремих галузей - забезпечення логічного зв'язку між національною ціллю скорочення викидів та конкретними трансформаційними зусиллями в економіці в розрізі секторів. Пропонуємо включити кількісні та якісні цілі до 2035 року для секторів які окреслені в даному проєкті НВВ.
Відсутня	Пропозиція: Пропонуємо включити до НВВ положення щодо справедливої трансформації – запровадження соціально-економічної підтримки для громад та спільнот, що можуть постраждати через реформування тих галузей, що найбільше впливають на кліматичну кризу. В тому числі передбачити: • проведення оцінки впливу кліматичних дій передбачених у НВВ; • опис процесу прийняття рішень на основі соціального діалогу з громадами та спільнотами, що зазнають впливу; • соціальні/довкілєві цілі та заходи необхідні для справедливої трансформації; • міжнародні ініціативи, які могли б сприяти справедливій трансформації; • передбачити заходи щодо сфери догляду адже він має соціальні, екологічні та економічні переваги та зміцнює інфраструктуру життєво важливого універсального соціального захисту. Повна та успішна декарбонізація економіки вимагає розширення масштабів і розуміння справедливої трансформації поза поточним фокусом на одному типі регіонів та закріплення цього в оновленому НВВ. Наразі процеси справедливої трансформації в Україні нерозривно пов'язані з вугільними регіонами. Проте інші вуглецеємні та моноіндустріальні громади, наприклад ті, що залежать від видобутку газу, нафти та інших мінеральних та викопних ресурсів, а також промислових підприємств, що залежать від викопного палива, які скоротять свою діяльність або повністю закриються, також повинні бути охоплені урядовою політикою справедливої трансформації. У той же час, позитивні приклади та уроки, отримані під час роботи з вугільними регіонами, слід використовувати для впровадження принципів і визначень

	справедливої трансформації в інші сектори.
Відсутня	Пропозиція: Пропонуємо включити до НБВ 3.0 адаптаційний компонент, що відображатиме кліматичні ризики, національні пріоритети та потребу у фінансуванні, як частину комплексної відповіді на зміну клімату. Коментар до пропозиції: Стаття 7 Паризької угоди закликає країни зміцнювати спроможність та звітувати про досягнення і плани у сфері адаптації для оцінки прогресу у виконанні глобальних цілей. Станом на кінець 2023 року, <u>81% поданих НБВ містили певний адаптаційний компонент</u>, де зазначалася оцінка кліматичних ризиків та вразливостей, визначення пріоритетних секторів та програм з адаптації та взаємозв'язок з політикою по зменшенню викидів а також вплив зміни клімату на вразливі категорії населення. Важливо, що <u>врахуванням адаптаційного аспекту в НБВ 3.0</u> Україна зможе окреслити стратегічний напрямок не лише щодо скорочення викидів ПГ, але й у створенні безпечного, кліматично стійкого середовища для громадян через адаптацію. Окрім цього адаптаційні питання є важливим елементом для залучення інвестицій. Важливість адаптаційного компоненту в НБВ підкреслено, зокрема, в: (i) <u>Advancing Adaptation in NDCs 3.0: Twelve recommendations for adaptation in NDCs NDC Partnership UNDP Climate Change Adaptation</u>; (ii) <u>Побудова кліматично стійкої України: роль адаптації у стратегічному плануванні НБВ</u>, (iii) <u>Nationally determined contributions under the Paris Agreement. Synthesis report by the secretariat</u>
Відсутня	Пропозиція: Доповнити НБВ 3.0 окремим інтегрованим розділом «Природоорієнтовані рішення (скорочено - ПОР) у землекористуванні та міському середовищі», який міститиме. Коментар до пропозиції: НБВ 3.0 формально охоплює сектор ЗЗЗЛГ, але не містить конкретних заходів у контексті ПОР: ліси – лише ~16 % території, заповідний фонд – ≈ 6 %, тоді як ЄС цілиться у 30 % до 2030 р. У зв'язку з війною було спалено й заміновано ліси, зруйновано заповідники, утворила > 6 млн т будівельних руїн. Без системного відновлення природи Україна втратить поглиначі CO₂, біорізноманіття й захист від повеней та спеки. ПОР давно визнано ключовим інструментом

	цього сектору: оновлений НВВ ЄС прямо ставить ПОРу центр боротьби зі зміною клімату та втратою біорізноманіття; НВВ Сполученого Королівства містить зобов'язання з відновлення торфовищ і збільшення площі лісів. Важливо інтегрувати ПОР та подібні рішення, зокрема, зважаючи й на те, що на COP-26 Україна підписала тематичну декларацію <u>"Forests & Land Use Declaration"</u>. Додавши ПОР як основу підходу у секторі ЗЗЗЛГ із чіткими територіальними й міськими показниками, соціально-гендерними механізмами, джерелами фінансування – Україна одночасно закриває прогалину між міжнародними зобов'язаннями й внутрішньою політикою.
Відсутня	Пропозиція: Виокремити інформацію про вплив війни на підготовку та подання НВВ в окремій структурній частині. Коментар: Поточне висвітлення цього питання є фрагментарним і не дає повного уявлення про масштаби викликів, з якими стикнулася Україна у сфері кліматичної політики в умовах збройної агресії росії. Пропонуємо структурувати зміст такого розділу за наступними блоками: • Виникнення безпекових ризиків та суттєвих викликів у проведенні моніторингу та верифікації даних про викиди через воєнні дії • Погіршення ситуації після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року: - масштабне знищення інфраструктури, промисловості, енергетичних об'єктів, що ускладнює збір та верифікацію даних - зміщення політичних пріоритетів із довгострокового планування на негайне реагування на гуманітарні, безпекові та енергетичні загрози • Продовження кліматичної роботи попри війну: - підтвердження Україною зобов'язання досягти кліматичної нейтральності до 2050 року - розробка проєктів нормативних актів, стратегій, планів. На нашу думку, така структура дозволить надати повніше уявлення про контекст, у якому готувався НВВ, підкреслить стійкість України як сторони Паризької угоди, а також допоможе

	міжнародним партнерам коректно інтерпретувати цілі й заходи, передбачені в документі.
Відсутня	Пропозиція: Уточнити, що всі розрахунки національних викидів здійснюються у межах міжнародно визнаних кордонів України. Коментар до пропозиції: в частині 3 (Масштаб та охоплення), а (загальний опис цілі) вказано, що "НВВ2 України охоплює територію країни у міжнародно визнаних кордонах". В описовій частині також необхідно відобразити цю інформацію.
Відсутня	Пропозиція: Додати інформацію щодо розвитку та ролі відновлюваних джерел енергії та енергоефективності. Важливо, щоб в НВВ містилися згадки про політики та заходи для досягнення глобальної мети подвоєння щорічного підвищення енергоефективності до 2030 року, а також політики та заходи для досягнення глобальної мети потроєння потужностей відновлюваної енергетики до 2030 року. Коментар до пропозиції: Ця ініціатива була підтримана урядом України на COP28 і має згадки про відображення цих амбіцій в НВВ країн-підписанток.
Кількісна інформація про референтну базу обрахунку (у тому числі базовий рік)	
b. Кількісна інформація про референтні показники, їхні значення у референтному році (роках), базовому році (роках), референтному періоді (періодах) або іншій базі обрахунку, а також у цільовому році [...] За даними національного звіту про інвентаризацію антропогенних викидів із джерел викидів ПГ та видалення ПГ за 1990 – 2022 роки, загальні викиди ПГ з урахуванням абсорбції в базовому році становлять 915,5 млн CO2-еквіваленту	b. Кількісна інформація про референтні показники, їхні значення у референтному році (роках), базовому році (роках), референтному періоді (періодах) або іншій базі обрахунку, а також у цільовому році [...] За даними національного звіту про інвентаризацію антропогенних викидів із джерел викидів ПГ та видалення ПГ за 1990 – 2023 роки, загальні викиди ПГ з урахуванням абсорбції в базовому році становлять 916,5 млн CO2-еквіваленту. Коментар: Оскільки Національний кадастр за 2023 рік уже офіційно оприлюднений, саме він має бути базовим джерелом для формулювання даних. Згідно із Кадастром за 1990-2023 роки загальні викиди ПГ з урахуванням абсорбції в базовому році становлять 916,5 млн CO2-еквіваленту.
d. Цільовий показник відносно базового показника, виражений кількісно, наприклад, у відсотках або обсягах скорочення	d. Цільовий показник відносно базового показника, виражений кількісно, наприклад, у відсотках або обсягах скорочення

Скорочення загальних викидів ПГ з урахуванням абсорбції у 2035 році на 68-73% від рівня викидів 1990 року.	Скорочення загальних викидів ПГ з урахуванням абсорбції у 2035 році на 76-80% від рівня викидів 1990 року. <i>Коментар до пропозиції:</i> Відповідно до опублікованого у 2025 році <u>Національного звіту про інвентаризацію антропогенних викидів із джерел викидів парникових газів та видалення парникових газів поглиначами в Україні за 1990-2023 роки</u> викиди парникових газів у 2023 році скоротилися на 75.9% (без врахування сектору 333ЛГ) та на 75.8% (з врахуванням сектору 333ЛГ). Враховуючи дане скорочення станом на 2023 рік, ціль щодо скорочення в проєкті НВВ на 68-73% до 2035 року є фактично ціллю для зростання викидів ПГ. Відтак, пропонуємо переглянути визначену в проєкті НВВ ціль в сторону збільшення. Окрім цього, враховуючи той фактор, що Україна декларує наміри здійснювати зелену повоєнну відбудову (що серед іншого означає застосування низьковуглецевих підходів), а також на законодавчому рівні визначила ціль з досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, <u>вказана проміжна ціль у 2035 році на 68-73% означатиме необхідність прийняття критичних зусиль в майбутньому в стислі терміни – скоротити викиди на більш як 25% протягом 15 років</u> Також, зважаючи на те, що Україна докладає зусиль стати частиною ЄС, важливо враховувати динаміку кліматичних цілей Євросоюзу. Зокрема, Європейська Комісія окреслила орієнтир скорочення чистих викидів парникових газів <u>на 90% порівняно з рівнем 1990 року</u>, що відповідає останнім науковим висновкам. Це створює додатковий орієнтир для України при формуванні власної цілі на 2040 рік.
2. Часові рамки та/або період імплементації	
а. Часові рамки та/або період імплементації, включаючи терміни початку та закінчення, згідно з будь-яким подальшим відповідним рішенням, прийнятим СМА 1 січня 2031 року - 31 грудня 2035 року	а. Часові рамки та/або період імплементації, включаючи терміни початку та закінчення, згідно з будь-яким подальшим відповідним рішенням, прийнятим СМА 1 січня 203126 року - 31 грудня 2035 року. <i>Коментар:</i> Визначення періоду лише з 2031 року є методично допустимим, але недостатньо узгодженим з логікою поступового оновлення та нарощування амбіцій кожного НВВ, передбаченого пунктом 3 статті 4 Паризької

	угоди. Поточний НВВ України до 2030 року був прийнятий в 2021 році, до початку повномасштабної війни. У 2028 році буде проведено другу проміжну оцінку прогресу та оновлення орієнтирів за результатами Глобального підбиття підсумків (GST). З огляду на зміну економічних, безпекових та соціальних умов, доцільно розпочати втілення цілей НВВ до 2035 року, раніше, ніж з 2031 року.
3. Масштаб та охоплення	
а. Загальний опис цілі Скорочення загальних викидів ПГ з урахуванням абсорбції сумарно за всіма секторами економіки порівняно з базовим роком. [...]	а. Загальний опис цілі Скорочення загальних викидів ПГ з урахуванням абсорбції сумарно за всіма секторами економіки на 76-80% порівняно з базовим 1990 роком. [...]
4. Процес планування	
а. Інформація щодо процесу планування, в рамках якого Сторона здійснювала розробку свого національно визначеного внеску, а також щодо відповідних планів реалізації, включаючи: (і) Внутрішні інституційні механізми, участь громадськості та взаємодія з місцевими громадами та корінними народами з урахуванням гендерних аспектів Внутрішня інституційна структура: Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (далі – Міндовкілля) є центральним органом виконавчої влади в Україні, одним з основних завдань якого є забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері зміни клімату і виконання вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Кіотського протоколу до неї та Паризької угоди. Міндовкілля відповідає за координацію зусиль на національному рівні з розробки та впровадження НВВ, а також за моніторинг та звітність щодо викидів ПГ в Україні. Засадничим документом національного кліматичного врядування в Україні є Закон України "Про основні засади державної кліматичної політики". Закон встановлює мету з досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. На національному рівні Кабінет Міністрів України визначає основні напрямки	а. Інформація щодо процесу планування, в рамках якого Сторона здійснювала розробку свого національно визначеного внеску, а також щодо відповідних планів реалізації, включаючи: (і) Внутрішні інституційні механізми, участь громадськості та взаємодія з місцевими громадами та корінними народами з урахуванням гендерних аспектів Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України є відповідальним органом за координацію зусиль на національному рівні з розробки та впровадження НВВ.

кліматичної політики та затверджує національні кліматичні стратегічні документи. Інші центральні органи виконавчої влади відповідають за інтеграцію національної кліматичної політики у галузеву політику.

Регіональні та місцеві органи влади в Україні слугують регіональними інституціями для реалізації національної кліматичної політики на регіональному рівні та трансформації національної політики і стратегій у дієві місцеві заходи. Вони відповідають за інтеграцію кліматичних цілей у регіональне та місцеве планування, впровадження заходів з пом'якшення та адаптації до зміни клімату, надання кліматичних даних та мобілізацію ресурсів.

Пропозиція: Видалити позначені частини тексту як такого, що не відповідає секційному запиту, та доповнити цей пункт змістовним описом інституційних процесів планування, реалізації та моніторингу НВВ, з акцентом на міжвідомчу координацію, механізми участі громадськості, взаємодію з місцевими органами влади, а також врахування гендерного підходу та залучення вразливих груп.

Коментар: Видалення пропонується у зв'язку з тим, що вказана інформація не відповідає секційному запитанню та не розкриває суті проведення планування, консультування та планів реалізації.

Пропонуємо натомість описати:

- як саме відбувається координація підготовки НВВ, зокрема із залученням інших міністерств, державних (наприклад, Держекоінспекція, Держводагентство, ДП "Ліси України" тощо), недержавних (наприклад, Український кліматичний офіс) структур, а також обласних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, перерахованих у **Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року**
- яким чином залучалися громадські організації, громади, бізнес, науковці та дорадчі органи (Громадська та Молодіжна рада при Міндовкіллі) до обговорення та формування НВВ до 2035 року (із зазначенням форматів);
- як забезпечується зворотній зв'язок і подальше супроводження реалізації НВВ, у тому числі на місцевому рівні;
- чи враховувалися гендерні аспекти або потреби вразливих груп у консультаційних процесах чи при розробці кліматичної політики.

Водночас, **дана частина може бути належним чином заповнена лише після проведення**

	<u>публічних обговорень, адже станом на час публікації проекту та кінцевого строку подання коментарів (11 липня 2025) публічного обговорення ще не було завершено.</u>
(ii) Контекстуальні обставини, в тому числі: а. Національні обставини, такі як географія, клімат, економіка, проблеми сталого розвитку та боротьби з бідністю Україна розташована у Східній Європі і є однією з найбільших країн континенту за площею (603 628 км²). Ліси в Україні займають близько 16% території країни. Природоохоронні території становлять 6% території країни, а сільськогосподарські землі – близько 68%. [...]	(ii) Контекстуальні обставини, в тому числі: а. Національні обставини, такі як географія, клімат, економіка, проблеми сталого розвитку та боротьби з бідністю Україна розташована у Східній Європі і є однією з найбільших країн континенту за площею (603 628 км²). Станом на [.] рік: • Ліси в Україні займають близько 16% території країни. • Природоохоронні території становлять 6% території країни, • сільськогосподарські землі – близько 68%. [...] Пропозиція: • Доповнити національні обставини інформацією про клімат України: основні кліматичні характеристики, зони вразливості та наслідки зміни клімату, до яких Україна є особливо чутливою (наприклад, хвилі тепла, посухи, зниження врожайності, деградація ґрунтів, дефіцит води, підтоплення, лісові пожежі, втрати біорізноманіття тощо). • Уточнити макроекономічну ситуацію шляхом порівняння ВВП з іншими країнами регіону, як це було зроблено в НВВ 2021 року. • Розширити опис впливу війни, зокрема в частині: - деградації екосистем, - впливу на здоров'я населення, - втрат природоохоронних територій, - забруднення повітря, ґрунтів та води, - недоступність даних із тимчасово окупованих територій. • Додати інформацію про стратегічний підхід до сталого розвитку в умовах війни, включно з фокусом на зелену відбудову, інтеграцію Цілей сталого розвитку (ЦСР) у політику та пріоритети повоєнного планування. • Вказати на обмеженість державних фінансових ресурсів у зв'язку з воєнним

	станом, що істотно впливає на фінансування кліматичної та екологічної політики. Коментар: У поточному формулюванні пункту представлено лише базову статистичну інформацію щодо географії та ВВП, а також загальну згадку про вплив війни. Водночас, для повного розкриття контекстуальних обставин доцільно: - чітко вказати кліматичні умови та ризики, які є актуальними для території України; - продемонструвати реальне економічне становище країни у міжнародному контексті, що прямо впливає на можливості реалізації кліматичної політики; - розширити опис наслідків повномасштабного вторгнення, щоб показати, як саме збройна агресія ускладнює досягнення ЦСР та виконання зобов'язань за Паризькою угодою; - додати інформацію про те, що Україна стратегічно планує зелене відновлення в рамках післявоєнного розвитку; - вказати на фінансові обмеження, які є критично важливими для реалізації заявлених цілей у НВВ до 2035 року.
б. Найкращі практики та досвід, пов'язані з розробкою національно визначеного внеску; Незважаючи на велику невизначеність, спричинену агресивною війною Росії проти України, Україна застосувала найкращі міжнародні практики моделювання при підготовці НВВ2. Моделювання охоплювало всі сектори економіки і дозволило розробити різні сценарії економічного розвитку, оцінити вплив існуючих кліматичних та енергетичних планів і стратегій, а також спланувати додаткові необхідні політики та заходи з безпеки, відновлення та розвитку.	б. Найкращі практики та досвід, пов'язані з розробкою національно визначеного внеску; Незважаючи на велику невизначеність, спричинену агресивною війною Росії проти України, Україна застосувала найкращі міжнародні практики моделювання при підготовці НВВ2. Моделювання охоплювало всі сектори економіки і дозволило розробити різні сценарії економічного розвитку, оцінити вплив існуючих кліматичних та енергетичних планів і стратегій, а також спланувати додаткові необхідні політики та заходи з безпеки, відновлення та розвитку. Пропозиція: Уточнити які саме найкращі міжнародні практики моделювання були застосовані (які саме моделі використовувалися, які сценарії розглядалися, який період охоплює моделювання, які обмеження були враховані у зв'язку з війною (наприклад, відсутність даних, обмежена доступність ресурсів, сценарна невизначеність). Коментар: Наразі формулювання є надто загальним і не дає уявлення про те, яка саме аналітична база лежить в основі запропонованих цілей НВВ до 2035 року, в тому числі який рівень невизначеності наявний,

	пов'язаний з воєнними діями та які припущення було закладено в різні сценарії розвитку.
с. Яким чином при підготовці Стороною свого НВВ були враховані результати Глобального підбиття підсумків впровадження Паризької угоди відповідно до пункту 9 статті 4 Паризької угоди Розробка НВВ2 України ґрунтувалася на результатах першого Глобального підбиття підсумків впровадження Паризької угоди (рішення 1/СМА.5). Відповідно до рішення 1/СМА.5, НВВ2 України є загальноекономічною ціллю щодо скорочення викидів ПГ, що охоплює всі види ПГ, сектори та категорії, у тому числі сектори та види діяльності, перелічені у пунктах 28-29 зазначеного рішення	Розробка НВВ2 України ґрунтувалася на результатах першого Глобального підбиття підсумків впровадження Паризької угоди (рішення 1/СМА.5). Відповідно до рішення 1/СМА.5, НВВ2 України є загальноекономічною ціллю щодо скорочення викидів ПГ, що охоплює всі види ПГ, сектори та категорії, у тому числі сектори та види діяльності, перелічені у пунктах 28-29 зазначеного рішення Зауваження: У тексті зазначено, що розробка НВВ ґрунтувалася на результатах першого Глобального підбиття підсумків впровадження Паризької угоди (рішення 1/СМА.5), проте не конкретизовано, як саме висновки або рекомендації GST були враховані під час підготовки НВВ. Пропонуємо уточнити, як саме висновки було враховано. Так, п. 28 Рішення 1/СМА.5, виокремлює та закликає Сторони долучитися до низки спільних зусиль. Відповідно, доцільно вказати інформацію щодо: • збільшення потужностей відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності (пункт 28.a – “Потроєння потужностей відновлюваної енергетики у світі та подвоєння середньорічних темпів підвищення енергоефективності у світі до 2030 року”) • поступової відмови від вугільної енергетики (пункт 28.b – “Прискорення зусиль щодо поступового скорочення використання вугільної енергетики”) • створення енергетичних систем з нульовим чистим рівнем викидів, використовуючи паливо з нульовим та низьким вмістом вуглецю (пункт 28.c – “Прискорення зусиль у світі щодо створення енергетичних систем з нульовим чистим рівнем викидів, використовуючи паливо з нульовим та низьким вмістом вуглецю, задовго до або приблизно до середини століття”) • перехід від викопного палива в енергетичних системах справедливим, упорядкованим та рівноправним чином (пункт 28.d – “Перехід від викопного палива в енергетичних системах справедливим, упорядкованим та рівноправним чином, прискорення дій у це критичне десятиліття з метою

	досягнення нульових викидів до 2050 року відповідно до наукових даних.” • прискорення впровадження технологій з нульовим та низьким рівнем викидів, включаючи, серед іншого, відновлювані джерела енергії (пункт 28.е) • прискорення скорочення викидів, відмінних від CO₂, особливо метану (пункт 28. f – “Прискорення суттєвого скорочення викидів, відмінних від вуглекислого газу, у глобальному масштабі, зокрема викидів метану, до 2030 року”) • прискорення скорочення викидів від автомобільного транспорту (пункт 28. g – “Прискорення скорочення викидів від автомобільного транспорту за низькою напрямків, зокрема шляхом розвитку інфраструктури та швидкого впровадження транспортних засобів з нульовим та низьким рівнем викидів”) • поступова відмова від неефективних субсидій на викопне паливо (пункт 28. h – “Поступова відмова від неефективних субсидій на викопне паливо, які не вирішують проблему енергетичної бідності або просто не вирішують проблему переходу, якомога швидше”) Окрім цього, у пункті 33 Рішення 1/CMA.5 підкреслюється важливість «збереження, захисту та відновлення природи й екосистем для досягнення мети Паризької угоди щодо температури, зокрема шляхом активізації зусиль, спрямованих на зупинення до 2030 року вирубки лісів та деградації лісів, а також інших наземних та морських екосистем, що діють як поглиначі та резервуари парникових газів, а також шляхом збереження біорізноманіття, забезпечуючи при цьому соціальні та екологічні гарантії відповідно до Куньмінсько-Монреальської глобальної рамкової програми з біорізноманіття». Відтак, також важливо зазначити як було враховане дане положення щодо збереження та відновлення природних екосистем, збереження біорізноманіття у НВВ. Також у пункті 63 Рішення 1/CMA.5 сторін закликало посилити дії та амбітність для досягнення до 2030: • значного зменшення дефіциту води, спричиненого зміною клімату, та підвищення стійкості до небезпек, пов'язаних з водними ресурсами, з метою забезпечення доступу до безпечної і доступної питної води для всіх (пункт 63. а);
--	---

	• досягнення кліматично стійкого виробництва продовольства і сільськогосподарської продукції, а також збільшення сталого і відновлюваного виробництва і справедливого доступу до достатнього продовольства і харчування для всіх (пункт 63. b); • зменшення впливу клімату на екосистеми та біорізноманіття, а також прискорення використання природоорієнтованих рішень (пункт 63. d). Доцільно, щоб НВВ також містив інформацію про врахування даних рекомендацій та як Україна докладається та докладатиметься до вказаних спільних зусиль.
5. Припущення та методологічні підходи, що були використані для оцінки та обліку антропогенних викидів парникових газів та їх абсорбції	
(iv) Інша технічна інформація, у разі необхідності Супровідна інформація з розробки НВВ2, включаючи технічні звіти та результати громадських консультацій, розміщена на офіційному вебсайті Міндовкілля: https://mepr.gov.ua .	(iv) Інша технічна інформація, у разі необхідності Супровідна інформація з розробки НВВ2, включаючи технічні звіти та результати громадських консультацій, розміщена на офіційному вебсайті Міндовкілля: https://mepr.gov.ua . Зауваження: вказане загальне посилання на вебсайт Міндовкілля повинне бути змінене на конкретну сторінку, де міститимуться усі зазначені документи.
g. Інформація щодо намірів добровільної співпраці відповідно до статті 6 Паризької угоди Україна планує досягти своєї мети НВВ2 шляхом реалізації внутрішньої політики та заходів. Водночас, Україна має намір брати участь у ринкових механізмах статті 6 Паризької угоди, як Сторона на території якої реалізуються проєкти в рамках механізмів статті 6 Паризької угоди. Україна вже співпрацює зі Швейцарією та Японією в рамках механізмів статті 6 Паризької угоди.	g. Інформація щодо намірів добровільної співпраці відповідно до статті 6 Паризької угоди Україна планує досягти своєї мети НВВ 3.0 шляхом реалізації внутрішньої політики та заходів. Водночас, Україна має намір брати участь у ринкових механізмах статті 6 Паризької угоди як Сторона, на території якої реалізуються проєкти в рамках механізмів статті 6 Паризької угоди, за умови забезпечення сторонами екологічної доброчесності, уникнення подвійного обліку та відсутності шкоди довкіллю . Україна вже співпрацює зі Швейцарією та Японією в рамках механізмів статті 6 Паризької угоди. Коментар: Запропоноване формулювання враховує необхідність забезпечення прозорості та екологічної ефективності використання механізмів за статтею 6 Паризької угоди.

6. Наскільки Сторона вважає, що її НБВ є справедливим та амбітним з урахуванням національних обставин	
а. Наскільки Сторона вважає, що її НБВ є справедливим та амбітним з урахуванням національних обставин	а. Наскільки Сторона вважає, що її НБВ є справедливим та амбітним з урахуванням національних обставин <i>Пропозиція:</i> Пропонуємо в цій частині включити положення щодо справедливої трансформації – запровадження соціально-економічної підтримки для громад та спільнот, що можуть постраждати через реформування тих галузей, що найбільше впливають на кліматичну кризу. НБВ може мати згадки про необхідність розробки спеціальних місцевих Планів справедливої трансформації, що мають враховувати наявний досвід і методологію розробки та прийняття Планів територіальної справедливої трансформації (Territorial Just Transition Plans) у рамках Механізму справедливої трансформації (Just Transition Mechanism) в ЄС. Також пропонуємо у цій частині наголосити на прагненні України забезпечити, щоб НБВ 3.0 втілював не лише кліматичні амбіції, а й принципи рівності та справедливості. Гендерна рівність інтегрована в НБВ 3.0 як один з наскрізних пріоритетів, адже зміна клімату впливає на жінок і чоловіків по-різному. Жінки – особливо уразлива група через менший доступ до ресурсів і більший тягар у домогосподарствах – повинні отримати голос у формуванні кліматичної політики. Це підвищить ефективність заходів, оскільки наукові дослідження показують: інклюзивна кліматична дія є результативнішою та справедливішою. НБВ 3.0 враховує гендерні аспекти в кожному секторі – від енергетики (забезпечення рівного доступу до чистої енергії, участі жінок у “зелених” проектах) до сільського господарства (підтримка жінок-фермерок у впровадженні кліматично сталих практик) – та включає спеціальні заходи для вразливих груп населення.
7. Як НБВ сприяє досягненню цілей Конвенції, визначених у статті 2	
а. Як НБВ сприяє досягненню мети Конвенції, викладеної в статті 2	а. Як НБВ сприяє досягненню мети Конвенції, викладеної в статті 2
Україна зобов'язується скоротити викиди ПГ (включаючи ЗЗЗЛГ) у 2035 році на 68-73% від рівня 1990 року і тим самим зробити свій внесок в утримання зростання середньої глобальної температури на рівні значно нижче 2°C. Зобов'язання демонструє прогрес у скороченні викидів ПГ порівняно з попереднім	Україна зобов'язується скоротити викиди ПГ (включаючи ЗЗЗЛГ) у 2035 році на 76-80% від рівня 1990 року і тим самим зробити свій внесок в утримання зростання середньої глобальної температури на рівні значно нижче 2°C понад доіндустріального рівня і

Оновленим національно визначеним внеском України до 2030 року. Крім того, воно забезпечує низький рівень викидів ПГ, який не загрожує виробництву продовольства в Україні та дозволяє українській економіці розвиватися у сталий спосіб, включаючи подальшу зелену відбудову та відновлення економіки.	докладання зусиль з метою обмеження зростання температури до 1,5°C. Зобов'язання демонструє прогрес у скороченні викидів ПГ порівняно з попереднім Оновленим національно визначеним внеском України до 2030 року. Крім того, воно забезпечує низький рівень викидів ПГ, який не загрожує виробництву продовольства в Україні та дозволяє українській економіці розвиватися у сталий спосіб, включаючи подальшу зелену відбудову та відновлення економіки. <i>Коментар:</i> Запропоноване формулювання відповідає п. а) ч. 1 ст. 2 <u>Паризької угоди</u>.
---	---

Пропозиції та зауваження щодо оформлення документа:

Зважаючи на важливість візуального сприйняття інформації та подальшого ефективного донесення матеріалів серед стейкхолдерів, рекомендуємо доопрацювати документ наступним чином:

- 1. Доповнити документ розпізнавальною українською символікою*** – наприклад, використати зображення Державного Прапора України або інші елементи, що підкреслюють національну ідентичність.
- 2. Доповнити використанням графічних матеріалів***, які допомагатимуть з візуалізацією інформації. Рекомендуємо, серед іншого, додати графік, який відображає динаміку скорочення викидів парникових газів упродовж років. Це можна зробити за аналогією з ***в НВВ України до 2030 року*** чи, наприклад, ***НВВ США (до 2030 року)***.
- 3. Змінити стилістичне оформлення НВВ*** (наприклад, наблизити до формату НВВ ЄС).
- 4. Використовувати нумерацію параграфів у вступній частині документа*** для структурованого подання інформації, а також ***виділяти жирним шрифтом ключову інформацію***, аби полегшити читачам орієнтування в тексті.

Рекомендації для Національно визначеного внеску України (НВВ) до 2035 року

Пропонуємо Міністерству Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України врахувати рекомендації при підготовці НВВ України до 2035 року, що наводяться нижче. В таблицях виокремлено загальні та секторальні рекомендації, які варто врахувати при розробці НВВ.

Загальні рекомендації:

Стратегічний підхід:	НВВ 3.0 повинен відповідати національній цілі кліматичної нейтральності до 2050 року, оновленій довгостроковій стратегії низьковуглецевого розвитку та іншим відповідним стратегічним документам.
	НВВ 3.0 повинен синхронізуватися з європейськими кліматичними цілями, зважаючи на євроінтеграційний процес України.
НВВ 3.0 повинен:	Демонструвати прогрес порівняно з попереднім НВВ.
	Передбачати чітку ціль зі скорочення викидів до 2035 року, а також специфікацію щодо секторальних цілей. При цьому має бути уточнене або оновлене проміжне зобов'язання на 2030 рік, що забезпечить послідовність зобов'язань у коротко- та середньостроковій перспективі.
	Враховувати результати Глобальної інвентаризації для кліматичних планів (Global Stocktake).
	Враховувати принципи екологічної цілісності, прозорості та забезпечення повноти, порівнянності та узгодженості для уникнення подвійного обліку.
Концептуальний підхід:	Враховувати вуглецевий бюджет до 2035 року, узгодженого з метою 1,5 °C.
	Включення в НВВ 3.0 не лише компонентів мітигації зміни клімату, а й наступних компонентів: • заходи з адаптації до зміни клімату • забезпечення фінансування кліматичних заходів • розвиток та передача технологій • нарощування потенціалу • прозорі та чіткі механізми звітності • положення щодо втрат і збитків • комплексна інтеграція політик збереження природних екосистем та збереження біорізноманіття • врахування справедливої трансформації (just transition), а саме – враховувати соціально-економічні наслідки кліматичних заходів та передбачати підтримку для працівників із галузей,

	які можуть зазнати впливу від переходу до зеленої економіки • уніфікація та забезпечення процесу збору, аналізу та доступу до необхідних наборів даних на національному, регіональному та локальному рівні для відслідковування поступу та коригування (за потреби) втілюваних заходів • ґендерно чутливий підхід до формування кліматичної політики
	Визначення цілі не лише щодо зменшення викидів, а і щодо абсорбції парникових газів.
	Розроблення інвестиційного плану (або операційного чи імплементаційного плану) для реалізації НБВ, включно з аналізом інвестиційних можливостей, що допоможе сприяти формуванню політичних рамок та, відповідно, полегшить залучення приватного та державного фінансування, а також мобілізацію ресурсів міжнародних донорів.
Врахування впливу та наслідків війни	Необхідна інтеграція кліматичних цілей у процеси реконструкції інфраструктури та промисловості; стимулювання зеленої відбудови через інтеграцію природоорієнтованих рішень та використання низьковуглецевих технологій.
Підготовка НБВ	Забезпечення широкої участі громадськості в розробці та реалізації, зокрема через: проведення громадських консультацій під час оновлення НБВ, покращення доступу до інформації та прозорості.
	Забезпечення кроссекторального залучення на державному рівні – важливо, аби Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів співпрацювало з Міністерством фінансів, Міністерством енергетики, Міністерством аграрної політики та продовольства, Міністерством розвитку громад та територій та іншими профільними органами виконавчої влади у процесі оновлення та впровадження НБВ.
	Забезпечення залучення кліматологів та інших профільних науковців, які можуть надати важливі дані щодо прогнозів зміни клімату, тенденцій викидів, потенціалу поглинання, технічних можливостей для скорочення викидів у різних секторах тощо.
	Проведення оцінки потреб у фінансуванні, визначення потенціалу публічних фондів коштів та механізмів залучення приватного фінансування; включення чітких умовних та безумовних фінансових цілей, включаючи потреби в міжнародній підтримці.
Реалізація НБВ	Забезпечення прозорості, звітності та механізмів моніторингу через запровадження єдиної цифрової платформи моніторингу та звітності щодо кліматичних

	заходів, забезпечення відкритого доступу до даних про викиди, адаптаційні заходи та фінансування кліматичних проєктів.
	Розробка та затвердження конкретного плану дій щодо скорочення викидів, який включатиме секторальні заходи, а також впровадження системи державного моніторингу виконання НВВ.
	Відновлення входження до складу Міжвідомчої комісії з питань зміни клімату представників громадських організацій.

Секторальні рекомендації:

Енергетика	• Відмова від вугілля: Україна має якнайшвидше реалізувати стратегію декарбонізації енергетики, важливим кроком у рамках чого є повна відмова від використання вугілля в електроенергетиці до 2035 року. • Нарощення потужностей відновлюваної енергетики та систем накопичення: разом із відмовою від викопних видів палива необхідно нарощувати потужності відновлюваної енергетики - сонячної, вітрової, сталої біоенергетики; варто також переглянути цілі зі збільшення частки ВДЕ в кінцевому споживанні енергії у бік збільшення, враховуючи як європейські орієнтири в рамках Fit for 55, так і приєднання України до Global Pledge on Renewables за результатами COP28. • Обмеження ролі викопного газу та поступова відмова від споживання: розвиток газової генерації не може розглядатися як довгострокове кліматичне рішення, адже викопний газ є джерелом викидів парникових газів, зокрема метану, тому Україна має скорочувати його використання в генерації та опаленні, заміщуючи в першу чергу відновлюваними джерелами енергії. • Зменшення ролі атомної енергетики: використання атомної енергії супроводжується безліччю ризиків, а також залежністю від вкрай обмеженого кола постачальників, які можуть збагачувати уран та виробляти паливні збірки; будівництво нових блоків в той же час залишається малоімовірним через надмірну вартість капіталовкладень, небажання фінансових установ кредитувати атомну енергетику і, як наслідок, залежність від державного фінансування. • Впровадження заходів щодо зменшення викидів метану: метан є другим за вагомістю впливу на
------------	---

	зміну клімату парниковим газом, тому зменшення його викидів є критично важливим для кліматичних цілей; оскільки серед основних джерел викидів метану в Україні є саме енергетика, необхідно в перехідний період до повної відмови від викопного палива мінімізувати витoki метану на всіх етапах, де використання викопного палива ще зберігається, - це повинно передбачати виявлення і швидку ліквідацію витоків на об'єктах видобутку, транспортування та зберігання. • Пріоритезація енергоефективності: зменшення енерговитрат у будівлях, мережах та на виробництві знижує викиди; ЄС ставить за мету колективне забезпечення країнами-учасницями скорочення споживання енергії щонайменше на 11,7% до 2030 року порівняно з 2020 роком - для України це означає необхідність активізації політики енергоефективності.
Промисловість	• Модернізація виробництва з урахуванням найкращих доступних технологій (BAT): така модернізація є критичною важливою, адже наразі багато підприємств все ще працюють за застарілими технологіями, споживають надлишок енергії та не мають належних фільтрів. • Пріоритезація декарбонізації металургії: чорна металургія є одним із ключових джерел промислових викидів парникових газів; і хоча у зв'язку з повномасштабним вторгненням відбулося різке скорочення виробництва сталі та чавуну, у процесі післявоєнного відновлення саме металургійна галузь повинна пройти глибоку трансформацію: нове виробництво має бути засноване на низьковуглецевих технологіях, що відповідатимуть цілям кліматичної нейтральності та європейського курсу декарбонізації. • Впровадження циркулярної економіки: це важливий напрямок, який здатний зменшити викиди через ефективніше використання матеріалів, підвищення рівня перероблення та повторного використання сировини як інструментів скорочення потреби в енергоємному виробництві нових матеріалів.
Транспорт	• Розвиток громадського транспорту та оптимізація мобільності (підхід Shift and Avoid): необхідно розширювати та модернізувати системи громадського транспорту, раціонально використовувати наявну інфраструктуру, забезпечити орієнтацію міського планування на скорочення потреби у поїздках на авто, а також

	здійснювати розширення метро в мегаполісах виключно на основі аналізу потреб, впливу на пасажиропотоки та клімат, а також за умови наявного фінансування. • Реалізація допоміжних стратегій, зокрема - електрифікації громадського і персонального транспорту: необхідно стимулювати перехід до електромобільності не тільки для фізичних осіб, але й для бізнесів, звертати увагу на трамваї, тролейбуси та електробуси (за потреби) в містах, а також електрифікацію залізниці; в автомобільному секторі слід розширити мережу зарядних станцій, подовжити пільги для імпорту та виробництва електромобілів, а згодом впровадити поступову відмову від нових ДВЗ-авто; варто також заохочувати інвесторів до локального виробництва електротранспорту чи комплектуючих, а також розвитку потужностей з їхньої переробки. • Розвиток альтернативних видів палива: для важких сегментів, де електрифікація поки складна, актуальним є розвиток біопалива та біогазу, синтетичних видів палива, а також водневих технологій; важливим кроком має бути також імплементація положень ЄС щодо збільшення частки біокомпонентів другого покоління у транспортному паливі - таких, що виробляються з відходів і не конкурують з продовольством. • Післявоєнна відбудова транспортної інфраструктури: відновлення доріг, мостів, залізничної інфраструктури та громадського транспорту дає шанс закласти сучасні, екологічно чисті рішення (електрифікувати залізницю, будувати дружні до громадського транспорту та велотранспорту розв'язки, оновлювати громадський транспорт на електричний тощо).
Сільське господарство	• Впровадження "кліматично розумного" землеробства: оптимізувати способи обробітку ґрунту, використання добрив і засобів захисту, структуру посівів так, щоб одночасно підвищувати продуктивність, забезпечити адаптування до зміни клімату та скорочення викидів; до того ж, в НВВ варто встановити ціль зі збільшення кількості гектарів, на яких запроваджено мінімальний обробіток ґрунту, а також передбачити підтримку для фермерів для включення покривних культур (сидератів) до сівозміни. • Скорочення викидів метану та оксиду азоту у тваринництві: значна частина метану походить від

	аграрного сектору, а оксиду азоту - від промислового птахівництва, тому для зменшення викидів цих парникових газів у секторі сільського господарства варто впроваджувати такі рішення як поліпшення раціону худоби, селекцію продуктивніших тварин, покращення управління гноєм, варто також передбачити підтримку технологій для його ефективного зберігання, аби запобігти будь-якій непродуктивній втраті; крім того, біогазові установки на фермах можуть бути ефективним способом утилізувати метан з гною та органічних відходів, перетворивши його на енергію; в НВВ доцільно проаналізувати впровадження технологій ефективного зберігання та утилізації гною з урахуванням потреб дрібного і середнього виробника. Окрім цього, оптимізація використання азотних добрив допоможе знизити викиди оксиду азоту - за допомогою розробки планів внесення добрив, а також точного землеробства, аграрії можуть краще визначити потребу в добривах, уникати їх надлишку та запобігати неефективним втратам; у межах НВВ доцільно врахувати цілі щодо збільшення площ сільськогосподарських угідь, на яких застосовуються технології точного землеробства, а також зростання частки фермерських господарств, які впровадили плани оптимального внесення добрив.
Сектор землекористування, змін у землекористуванні та лісового господарства (ЗЗЗЛГ)	Сектор ЗЗЗЛГ повинен бути трансформований для забезпечення посилення поглинання вуглецю, збереження та відновлення ґрунтів та екосистем в цілому. Тому необхідно: - забезпечити збереження та розширення природних екосистем, збільшення площі лісів та захист самостійних лісів, а також впровадити ефективне управління лісами та охорону торфовищ від осушення; - у післявоєнний період відновити лісосмуги, та захисні насадження знищені бойовими діями, висаджуючи більш стійкі до посухи, аборигенні види дерев; - для збереження ґрунтів необхідно: а) розробити та прийняти постанову КМУ "Про особливості правового режиму використання земель під торфовищами та можливі види їх цільового призначення, а також заборонити осушення природних торфовищ і видобування торфу на цих територіях; передбачити завдання з інвентаризації торфовищ до 2030 року та

	створення нового шару Державного кадастру, а також розробити механізми фінансового стимулювання збереження торфовищ; b) віднести землі з видами угідь "пасовища", "сіножаті", "степи" до особливо цінних земель та розробити механізм з підтримки їх відновлення/збереження; c) інтегрувати заходи зі збереження та відновлення деградованих земель, пасовищ, сіножатей, степів, прибережних захисних смуг та водно-болотних угідь, які виконують як роль поглиначів вуглецю, так і природних бар'єрів для ерозії ґрунтів; d) спростити процедури консервації деградованих земель та розробити механізми підтримки фермерів для відновлення родючості ґрунтів. • Обґрунтувати для сектору ЗЗЗЛГ застосування природоорієнтованих рішень у землекористуванні та міському середовищі як ефективний інструмент у боротьбі зі зміною клімату, що водночас зберігає біорізноманіття. Потрібно включити кількісні цілі до 2030 р., (зокрема, заліснення, відновлення торфовищ, степів і заплав; збільшення зелених насаджень та блакитно-зелених коридорів у великих містах та містах-мільйонниках; механізми підтримки розвитку зелених дахів/стін і «кишенькових парків») та Портфель заходів ПОР. • Соціальна та гендерна інтеграція: мінімум 40 % робочих місць у проєктах ПОР — для жінок та ветеранів; партисипативне проєктування зелених зон із уразливими групами.
Відходи	• Основою сфери управління твердими побутовими відходами має бути дотримання ієрархії управління відходами, затвердженою у ЗУ "Про управління відходами": попереджувати утворення відходів, максимально використовувати матеріали повторно, забезпечити компостування органічних відходів з наголосом на попередження утворення викидів CO₂e та метану (а також дегазація полігонів), а вже опісля забезпечити перероблення та захоронення залишків; більше того, в НВВ варто закріпити конкретні цілі щодо управління відходами (наприклад, відсоток компостування до 2030 року). • Закріпити кращі практики поводження з відходами руйнування та перспективу повторного їх використання у рамках зеленого відновлення.